

Dziedzina: Sztuki muzyczne
Dyscyplina: Instrumentalistyka
Akademia Muzyczna im. K. Szymanowskiego
w Katowicach
40-025 Katowice, ul. Zacisze 3

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

Dotyczy

Uchwały Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku nr 10/2017-2018 z dnia 11 września 2017 roku w sprawie wszczęcia na wniosek mgra Kacpra Trębacza przewodu doktorskiego w dyscyplinie artystycznej instrumentalistyka.

Temat pracy doktorskiej:

Twórczość akordeonowa Bogdana Precza. Unikatowość faktury oraz problemy interpretacyjno-wykonawcze w wybranych utworach solowych i kameralnych.

Zlecniodawca recenzji

Recenzja sporządzona na zlecenie Rady Dysecypliny Artystycznej Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku pismem z dnia 4 lutego 2021 roku w związku z Uchwałą Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku nr 174/2018-2019 z dnia 30 września 2019 r., na podstawie Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki i Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora.

Przewód został wszczęty w dniu 11 września 2017 roku.

Podstawowe dane o kandydacie

Pan Kacper Trębacz urodził się 11 czerwca 1990 r. w Gorzowie Wielkopolskim. W latach 1997-2010 uczył się gry na akordeonie w PSM I a następnie II stopnia w Gorzowie Wielkopolskim w klasie pana mgra Romana Rydza. W latach 2009-2014 doktorant kształcił się studiach I i II stopnia w Akademii Sztuki w Szczecinie w klasie akordeonu doc. Jerzego Siemaka. W roku 2014 z wynikiem celującym z wyróżnieniem uzyskał tytuł zawodowy magistra sztuki. W roku akademickim 2015/2016 Pan Trębacz rozpoczął studia III stopnia na Wydziale Instrumentalnym Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku.

W trakcie studiów Doktorant uzyskał nagrody na krajowych i międzynarodowych konkursach akordeonowych, m.in. w Szczecinie, Solcu-Zdroju, w Osie (Rosja). Doktorant prowadził ożywioną działalność artystyczną na wielu obszarach. Oprócz recitali solowych występował jako solista w koncercie z orkiestrą Filharmonii Szczecińskiej czy kameralista w składzie Poznańskiego Kwintetu Akordeonowego. Ponadto, w składzie zespołu muzycznego Teatru im. Juliusza Osterwy w Gorzowie Wielkopolskim uczestniczył w kilkunastu spektaklach reżyserowanych przez Artura Barcisia. Jako członek zespołu *Lesja i muzyki* wystąpił w finale festiwalu muzyki folkowej *Nowa Tradycja 2011* w studiu Polskiego Radia im. W. Lutosławskiego w Warszawie. Doktorant prowadzi również działalność dydaktyczną. Od września 2014 r. prowadzi klasę akordeonu w PSM i st. w Kamieniu Pomorskim oraz w Szkole Muzycznej I i II stopnia w Gorzowie Wielkopolskim. Od października 2014 roku jest instruktorem w klasie akordeonu Akademii Sztuki w Szczecinie. Efektem pracy dydaktycznej Doktoranta są liczne nagrody i wyróżnienia, które jego podopieczni otrzymali na krajowych i międzynarodowych konkursach akordeonowych

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska mgra Kacpra Trębacza zatytułowana *Twórczość akordeonowa Bogdana Precza. Unikatowość faktury oraz problemy interpretacyjno-wykonawcze w wybranych utworach solowych i kameralnych* składa się z dzieła artystycznego zarejestrowanego na płycie CD oraz opisu, stanowiących łącznie pracę pod ww. tytułem.

Na płycie zostało zarejestrowanych 9 kompozycji Bogdana Precza, dobór których trafnie ilustruje tezę zawartą w temacie dysertacji, odwołującą się do unikatowości i różnorodności faktury poszczególnych utworów.

Doktorant zamieścił na płycie CD następujące kompozycje:

1. *Fantasia polacca*, 2. *Fusion*, 3. *Sonata nr 1* (części: I *Ballata*, II *Canzona*, III *Scherzo*, IV. *Rondo Finale*, 4. *Preambolo e toccata*, 5. *Opowieść starego lirnika*, 6. *Grafeld's Impression*, 7. *Suite para niños nr 4*, 8. *Twelve in four*, 9. *Suite para niños nr 5*

Pierwszą zarejestrowaną kompozycją jest *Fantasia polacca*. Podjęcie się wykonania utworu, który stosunkowo często zamieszczany jest w programach konkursowych czy egzaminacyjnych już na wstępie budzi zainteresowanie co do artystycznej wizji wykonawcy.

Od pierwszych taktów zwraca uwagę bardzo dobra realizacja nagrania od strony dźwiękowej. Klarowność brzmienia, czytelne odseparowanie prawej i lewej ręki przy jednoczesnym zachowaniu balansu i proporcji pomiędzy obiema partiami. Realizator nagrania, pan Witold Mickiewicz, znakomicie wywiązał się z trudnego zadania umiejętnego zarejestrowania

brzmienia akordeonu i osiągnięcia finalnego brzmienia, którego – mówiąc wprost – przyjemnie się słucha (co nie zawsze ma miejsce w przypadku nagrań literatury akordeonowej).

Wracając do samego wykonania *Fantazji*, należy podkreślić, iż Doktorant bardzo dobrze wywiązał się z jednego z głównych wyzwań interpretacyjnych tej kompozycji, a mianowicie zachowania ciągłości narracji i scalenia poszczególnych segmentów. Taką bowiem wielomodułową budową odznacza się ten utwór – swoista mozaika motywów prezentowanych w zróżnicowanym kolorycie brzmienia, faktury, tempa czy artykulacji. Często można napotkać wykonania, w których dominuje prezentacja poszczególnych odcinków, niestanowiących spójnej całości. W tym przypadku można z przekonaniem stwierdzić, iż Doktorant przemyślał dokładnie formę kompozycji pod kątem zachowania ciągłości narracji ubarwianej charakterystycznym rysem każdego z modułów. Można jedynie miejscami podjąć polemikę odnośnie tempa wolnych fragmentów, w których z jednej strony na pochwałę zasługuje dbałość o jakość brzmienia, kształtowanie dźwięku i demonstrowanie niuansów dynamicznych, ale nieco zbyt wolne tempo (w opinii autora tej recenzji) nie pomaga w utrzymaniu śpiewności i naturalnego „przepływu” całej frazy – raczej samoistnie prowokuje skupienie na percepcji poszczególnych figur, zamazując nieco ogląd całości. We fragmentach żywszych Doktorant precyzyjnie utrzymuje zadaną pulsację operując klarowną artykulacją podkreślającą lekkość i taneczny charakter motywów. Interpretacja *Fantazji* jest spójna, przemyślana i jak najbardziej przekonująca.

Drugim utworem zamieszczonym na płycie CD jest *Fusion - in modo di jazz* na flet i akordeon – jedyna pozycja kameralna w tym zestawieniu. Nagranie zostało prawdopodobnie zrealizowane w większej auli (lub z efektem cyfrowym pomieszczenia tego typu) co wydaje się być dobrym pomysłem przydającym większej stopniowości brzmienia dwóch instrumentów z jednoczesnym zachowaniem klarowności obu partii. Na szczególną pochwałę zasługuje utrzymanie dyscypliny w pulsacji, co w przypadku tego typu utworów – *in modo di jazz* – jest niezwykle istotne. W wielu prezentacjach tej kompozycji, które miałem możliwość usłyszeć, pierwiastek tempa jest niestety mocno rozchwiany. Tu z wielką satysfakcją wysłuchałem wykonania, które w tym elemencie jest znakomicie skonstruowane. Na uznanie zasługuje realizacja zarówno partii akordeonu przez Doktoranta, która zgodnie z założeniem kompozytora pełni rolę sekcji rytmiczno-harmoniczną wzorem formacji jazzowej, jak i solistycznej w swoim charakterze partii fletu, którą Pani Renata Guzik wykonała znakomicie, wirtuozowsko łącząc elementy frazowo-rytmiczne ze śpiewnie poprowadzoną frazą we fragmentach kantylenowych podkreślona dodatkowo bardzo ładnym brzmieniem. Zastanowiłbym się osobiście nad interpretacją jednego tylko fragmentu – mam na myśli takty nr 44-45. W taktach poprzednich kończy się energetyczny motyw, po którym następuje oddech opisany przez kompozytora pauzą z fermatą. Byłbym skłonny odczytać to bardziej jako muzyczny znak zapytania kryjący w domyśle pytanie „w którą stronę skierować narrację?..” przy czym nie wyzbywający się całkowicie zasobu zgromadzonej energii. Owo muzyczne

pytanie pod postacią chwilowego zawieszenia, przenosi energię dalej, do kolejnego dwutaktowego fragmentu, w którym dopiero następuje jej stopniowe wytracenie i uspokojenie narracji. Tworzy to zarazem łącznik do kolejnego, lirycznego fragmentu. W interpretacji Doktoranta takty 44-45 zostały realizowane w znacząco wolniejszym tempie, co z jednej strony tworzy interesujący kontrast względem poprzedniego odcinka, jednakże znacznie osłabia wyraz stopniowego, naturalnego wygaszania energii.. Dodatkowo warto zauważyć, iż kompozytor nie zamieścił tu żadnego określenia sugerującego zmianę tempa. Dopiero pod koniec wspomnianego quasi „łącznika” jest naniesione *ritenuto* prowadzące finalnie do lirycznego *meno*. W końcowym odbiorze dzieła nie stanowi to bynajmniej żadnego uchybienia i jak najbardziej mieści się w ramach dowolności interpretacji tym bardziej, iż wszak rozprawiamy o kompozycji *in modo di jazz*..

Reasumując, wysłuchałem Fusion z wielkim zainteresowaniem, z przyjemnością zauważając muzyczną symbiozę obojga artystów okraszona żywą, energetyczną pulsacją, wirtuozerią i ładnym brzmieniem.

Najobszerniejszym dziełem zamieszczonym na płycie czteroczęściowa *Sonata*. Kompozytor poszczególnym częściom nadał tytuły ściśle nawiązujące do ich charakteru i sposobu prowadzenia narracji:

cz. I – *Ballata*, cz. II – *Canzona*, cz. III – *Scherzo*, cz. IV – *Rondo Finale*.

Jak słusznie zauważa Doktorant w opisie dzieła artystycznego, balladowy charakter części pierwszej przejawia się m.in. w dużym zróżnicowaniu temp, co znajduje odwzorowanie w licznie występujących tu określeniach agogicznych, np.: *andante*, *ad irato*, *veloce*, *dolce*, *con passione*, *scherzando*, *lento*, *flebile*, *vivo* czy *risoluto*. Konsekwencją tego zabiegu jest niejako naturalne różnicowanie charakteru i sposobu prowadzenia narracji, z których to zadań Doktorant wywiązał się bardzo dobrze, kreując wypowiedź spójną acz wielobarwną, pełną niuansów agogicznych, dynamicznych i artykulacyjnych.

W części drugiej *Canzona*, z należytą dbałością o jakość dźwięku i niuanse barwowe odwzorował jej melancholijny, liryczny charakter (w przyszłych wykonaniach należałoby skorygować odczytanie tekstu w takcie nr 19, gdzie w prawej ręce mamy dwudźwięk *es-fis* i realną tercję małą w brzmieniu, a nie sekundę *es-f.*). Koncepcja bardzo wolnego tempa zaproponowanego przez Wykonawcę ma swoje uzasadnienie w zapisie kompozytora - *Lento*, *con malinconia*, tym niemniej w niektórych motywach wydaje się być ono nieco zbyt wolne, co w połączeniu z dużymi, sugestywnymi oddechami, może w niektórych fragmentach sprawiać wrażenie odtwarzania filmu w spowolnionym tempie. Interpretację cechuje duża dbałość w realizacji artykulacji miechowo-palcowej co pozytywnie oddziałuje na jakość brzmienia i kształt frazy.

Część III *Scherzo* stwarza wykonawcy duże wymagania w kontekście warstwy rytmiczno-pulsacyjnej i kryje pewne zawilości. Doktorant wykonuje tę część przekonująco, z należytym, wysokim poziomem energetycznym imitując jej niekiedy wręcz taneczny charakter, mimo

nietypowego dla naszego obszaru kulturowego metrum 5/8. Wyrazista akcentacja i dyscyplina rytmiczna uwypuklają wszystkie walory kompozycyjne tej części. Drobną sugestią dotyczy początkowych sześciu taktów, a dokładniej precyzyjnej realizacji pauzy ćwierćnotowej w taktach nr 2, 4 i 6, które wydają się być potraktowane przez Doktoranta *ad libitum*, a powinny być raczej precyzyjnie wyliczone. (Jeszcze drobna uwaga względem realizacji tekstu: wydawnictwo Schmöling strona 21, 4 system, 3 takt – w partii lewej ręki akompaniament jest zawieszony (pauzy w zapisie) by wejść ponownie w kolejnym takcie. Analogiczna sytuacja występuje na stronie 22, 2 system, 3 takt..)

Częścią zamykającą cykl jest *Rondo finale*, niezwykle wirtuozowska i stawiająca duże wymagania od strony wykonawczej. Doktorant zaprezentował bardzo dojrzałą interpretację, błyskotliwie wykonując wirtuozowskie przebiegi, utrzymując dyscyplinę i precyzję rytmiczną. Interpretacja całej Sonaty zasługuje na wyróżnienie, stanowiąc spójną, dojrzałą wypowiedź artystyczną okraszona wirtuozerią, polotem i klarownością wypowiedzi muzycznej.

Preambolo e toccata, to kompozycja, w której w jednym z fragmentów Bogdan Precz wprowadził novum odnośnie graficznego rozwiązania sposobu notacji. Dotyczy to fragmentu *Preambolo*, gdzie na dwustronicowej przestrzeni znalazł się moduł realizacji „wędrującego klasteru” wraz z dokładnymi wskazówkami co do sposobu jego wykonania. Prezentacja całej kompozycji, wraz z precyzyjnie wykonaną Toccata, potwierdza wysoki kunszt wykonawczy Pana Trębacza.

Jedynym dziełem na płycie z tytułem w języku polskim jest ***Opowieść starego lirnika*** z podtytułem *Andrzej Krzanowski in memoriam*. Jak sugeruje tytuł kompozycji, Precz nawiązuje w niej do imitacji brzmienia liry korbowej, na co umiejętnie wskazuje Doktorant w opisie dzieła podkreślając zainteresowania kompozytora instrumentami etnicznymi. Utwór ten został zaprezentowany w sposób bardzo wysmakowany na bazie umiejętnego kształtowania formy i budowania napięcia. Wysmakowane operowanie walorami brzmieniowymi, sugestywna prezentacja średniowiecznej sekwencji *Dies irae* i bardzo dobre eksponowanie odcieni dynamicznych sprawiły, iż utworu tego słucha się kontemplując jego niemal mistyczną aurę.

Grafeld's Impression, to kompozycja o charakterze mocno ukierunkowanym w stronę stylistyki jazzującej i wykorzystania charakterystycznych dla niej konstrukcji interwałowych. W środkowej części, struktura została oparta o technikę *ricochetu* potrójnego, stanowiącego fundament rytmicznej, energetycznej wypowiedzi. Z racji jej obszernych rozmiarów, moduł ten jest dużym wyzwaniem dla wykonawcy, który musi połączyć techniczną precyzję wykonania z artystycznym przebiegiem muzycznej narracji zawartej w partii prawej ręki. Należy podkreślić, iż Pan Trębacz zrealizował to bardzo dobrze - nie jest w żadnym stopniu odczuwalne, że kwestia wykonania techniki *ricochet* jest problematyczna. Wręcz przeciwnie, wykonanie cechuje lekkość i wirtuozeria.

Dwie suity *Para Ninos* nr 4 i nr 5, rozdzielone kompozycją *Twelve in four* stanowią zwieńczenie omawianej płyty CD.

Obie suity, będące przykładem literatury pedagogicznej, są ukłonem kompozytora w stronę młodych adeptów gry na akordeonie. W konsekwencji tego założenia ich konstrukcja została oparta o prostszą formę i nie zawiera szczególnie wymagających problemów technicznych. Natomiast wyzwaniem interpretacyjnym jest sugestywne, umiejętne różnicowanie charakteru poszczególnych części mając zarazem do dyspozycji skromniejszy zasób materiału dźwiękowego. Również z tego zadania Doktorant wywiązał się bardzo dobrze kreśląc wyraziste miniatury muzyczne nawiązujące charakterem do tytułów poszczególnych części znakomicie dobierając adekwatne narzędzia wykonawcze.

W kontraście do obu suit pozostaje *Twelve in four*, kompozycja będąca przykładem wirtuozowskiego utworu koncertowego. Tytuł jest bezpośrednim odwzorowaniem głównego szkieletu konstrukcji faktury, która opiera się na czterech grupach triolowych w jednym takcie (dwanaście zawarte w czterech). Natomiast głównym wyzwaniem technicznym jest sprostanie zamysłowi kompozytora, opierającym się na realizacji owych dwunastu impulsów w bardzo różnorodnych odmianach artykulacji – od repetycji palcowej począwszy, kończąc na technice potrójnego *ricochet*. Wszystkie elementy zostały zrealizowane przez Doktoranta nienagannie, z lekkością i wirtuozerią, ukierunkowując percepcję słuchacza na warstwę wyrazową utworu. Podsumowując, należy podkreślić, iż płyty z kompozycjami z Bogdana Precza w wykonaniu Pana Kacpra Trębacza wysłuchałem z dużym zainteresowaniem i satysfakcją. Nieliczne, jednostkowe uchybienia względem zapisu nutowego, nie mogą przesłonić finalnego, bardzo dobrego obrazu całości. Interesujący dobór utworów, pozostający w ścisłym związku z tematem dysertacji, podparty wysokim kunsztem wykonawczym w każdym jego aspekcie, potwierdza fakt, iż Pan Trębacz zalicza się do grona wybitnych akordeonistów młodego pokolenia.

Płytę w całościowym wymiarze oceniam bardzo wysoko.

Opis dzieła artystycznego

Opis dzieła składa się ze wstępu, trzech rozdziałów, zakończenia, bibliografii oraz aneksu zawierającego listę kompozycji B. Precza wzbogaconą o dyskografię.

We wstępie autor zapoznaje czytelnika z celem pracy oraz referuje po krótko jej zawartość.

Rozdział I. Bogdan Precz – sylwetka artysty.

Doktorant prezentuje rys biograficzny kompozytora, po czym w trzech podrozdziałach przybliży odpowiednio: jego dorobek artystyczny, dyskograficzny i działalność kompozytorską. Interesującymi dla czytelnika mogą okazać się szczegóły biograficznie przedstawione w oparciu o wywiad przeprowadzony z członkami rodziny kompozytora, które nie są powszechnie znane.

Rozdział II. Twórczość kompozytorska Bogdana Precza.

Mając na uwadze fakt, iż Bogdan Precz zmarł niespodziewanie w stosunkowo młodym wieku, Doktorant obrał interesującą i trafną metodę usystematyzowania jego dorobku kompozytorskiego, szeregując go chronologicznie w poszczególnych latach. Umożliwiło to czytelną demonstrację swoistej ścieżki ewolucji, jaka dokonywała się w języku kompozytorskim Bogdana Precza. Początkowo oparty na „klasycznych”, tradycyjnych środkach wyrazu, w kolejnym etapie sięgał do sonorystycznych rozwiązań dźwiękowych. Bardzo istotne i niezwykle interesujące, jest szczegółowe przedstawienie przez Doktoranta ostatniego, mało znanego okresu twórczości kompozytora, w którym sięgał do elementów niezwiązanych bezpośrednio z muzyką, a nawiązujących m.in. do malarstwa, takich jak nietypowe metody notacji graficznej czy aleatoryzm montażowy. Jest to dowodem na nietypowy sposób pojmowania faktury w ujęciu wykraczającym poza jej muzyczny wymiar.

Rozdział III. Faktura akordeonowa na przykładzie wybranej solowej i kameralnej twórczości Bogdana Precza.

Rozdział ten stanowi główną część pracy korespondującą bezpośrednio z jej tematem. Po zapoznaniu się z nią, należy z satysfakcją zauważyć, iż stanowi niezwykle rzetelne od strony merytorycznej, szczegółowe i interesująco zaprezentowane kompendium wiedzy na temat różnicowanej faktury akordeonowej stosowanej w utworach B. Precza.

Na szczególną uwagę zasługują początkowe akapity tego rozdziału, w których Doktorant stara się doprecyzować i zdefiniować główny element, wokół którego został rozwinięty cały dyskurs – czyli odpowiedź na pytanie: czym jest faktura? Przywołując nazwiska takich autorytetów jak Marek Podhajski, Izabella Grzenkowicz czy Stanisław Olędzki, autor szczegółowo objaśnia poszczególne racje i punkty widzenia muzykologów decydując się ostatecznie na odwoływanie się w dysertacji do definicji faktury sformułowanej przez Stanisława Olędzkiego.

W kolejnych podrozdziałach Doktorant analizuje poszczególne utwory składające się na całość dzieła artystycznego. Na uwagę zasługuje bogactwo użytej terminologii i rzetelność w dokonywaniu analizy czynionej zawsze w kontekście głównego tematu pracy. Godne podkreślenia są trafne konkluzje odnoszące się do zasadności i sposobu wykorzystania przez kompozytora określonych środków, pogłębione o analityczne ukazanie sposobów realizacji poszczególnych elementów od strony wykonawczej. Analizy przeprowadzane są w sposób niezwykle szczegółowy, rzetelny, wyczerpujący i inspirujący. Częste odwoływanie się do poszczególnych utworów pozwoliło wyraźniej ukazać ewolucję języka kompozytorskiego Bogdana Precza i kierunek jego artystycznych poszukiwań. Jednym z ważniejszych walorów tej pracy, jest ukazanie potencjalnym wykonawcom sposobów konstruowania formy i kształtowania faktury przez kompozytora, co z pewnością pomaga w świadomym kreowaniu scenicznej narracji muzycznej. Praca została napisana staranną polszczyzną, z dbałością o styl i klarowność wypowiedzi i dodatkowo bogato zilustrowana przykładami nutowymi.

Potwierdzeniem dogłębności badań Doktoranta i staranności w usystematyzowaniu wyników jest aneks zawierający kompletny wykaz kompozycji autorstwa Bogdana Precza a także dyskografia artysty.

Konkluzja

Praca doktorska Pana mgra Kacpra Trębacza jest przedsięwzięciem artystyczno-naukowym wysokiej próby. Przybliży sylwetkę i twórczość kompozytora dobrze znanego w polskim środowisku akordeonowym, o którym paradoksalnie nie zostało gromadzonych zbyt wiele informacji. Badania przeprowadzone przez Pana mgra Kacpra Trębacza przyczyniają się do uzupełnienia tej luki, a podjęty temat okazuje się być bardzo istotny dla zrozumienia drogi rozwoju polskiej literatury akordeonowej, zwłaszcza w zakresie rozwiązań fakturalnych. Rekomenduję pracę do druku, ze względu na jej wysokie walory naukowe i poznawcze.

Dzieło artystyczne potwierdzające bardzo wysoki kunszt wykonawczy Doktoranta, ukazuje interesujące spektrum twórczości Bogdana Precza i jest zarazem znakomitym medium popularyzującym nieznaną szerzej, acz bardzo wartościową literaturę akordeonową jego autorstwa.

Niniejszym stwierdzam, iż mgr Kacper Trębacz spełnił bez zastrzeżeń wymagania art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14.03.2003 roku.

Wnioskuje o przyjęcie pracy i dopuszczenie jej do publicznej obrony.

dr hab. Piotr Choleńciewicz